

Dinde Kripto Para Nedir, Câiz midir?

FİZİKİ (MADDÎ) PARAYA KARŞI KRİPTO PARANIN (SANAL MÜBÂDELE ARACININ) DURUMU

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Altın ve gümüşü tabii mübadele aracı olarak yaratan Allah Teâlâ'ya hamd olsun! Hayatı boyunca ticari olsun ya da olmasın tüm konularda insanların yararına gerçek değer ve maksatlar koymuş olan Peygamber Efendimize sonsuz salat-u selam olsun! O'nun koyduğu ölçüleri, olduğu gibi anlayan ve bizlere ulaşmasına sebep olan ashab-i güzün efendilerimize ve onların yolundan yürümeyi hakikat bilen ümmete de selam olsun!

Dinde Paranın Tanımı

Kuşkusuz para, bir mübadele aracı olarak yaşam için olmazsa olmaz ihtiyaçlardandır. İnsanlık, tarih boyu çeşitli şeyleri mübadele aracı olarak kullana gelmiştir. Paranın tüm insanlık için eşit değer taşıması ve fiziksel olarak değer ifade etmesi ilahi hikmetin gereği olarak oldukça anlamlıdır. Kapitalist sistemlerin parayla oynamaları, gücü elinde bulunduran devletler için bir sömürü vasıtası olmuştur daima. Adalet ve insaftan yoksun kişilerin kurduğu kapitalist sistemde maksat, sömürü vasıtalarıyla gücü elde tutmaktır. Bu sistemde halkın menfaati dikkate alınmaz, önemli olan sadece ama sadece kendi kazançlarıdır. Bu yüzden yaptıkları hemen her işte, arka plandaki maksatlarını gizleyip basiretimizi bağlamak için önümüze sürdükleri göz boyayan safsatalarla hedeflerine ulaşmaya çalışmışlar; bunu göremeyen Müslümanlar hatta insanlar maalesef onların tuzağına düşmekle kalmayıp kendi küçük dünyalarında kapital bir anlayışla çapları nispetinde menfaatlerini arar olmuşlardır.

Şimdilerde adına **kripto para** dedikleri bir tür sanal **mübadele** aracı piyasaya sürülmüştür. Bu olayın arka planı, öncekiler gibi şu anda gözükmemektedir; nasıl felaketlere yol açacağı kestirilememektedir. Fakat gücü elinde tutanların gündem belirleme hakları olduğundan diğerleri, ancak onların ortaya koyduğu yeniliklerden nasıl faydalanabilirim hesabını yapmakta ve elinin kolunun bağlı olduğu bahanesine tutunmaktadır.

Kripto Para Dînen Geçerli mi?

Üretilişi, var edilişi sanal olan böyle bir mübadele aracının, çıkışı itibarıyla gerçek bir değere dayalı olmaması, tüm bu kuşkuvarlı gündeme taşımaktadır. İslam'ın, mübadele aracı olarak esas tuttuğu madeni altın ve gümüş (dinar-dirhem) olan paralardaki en önemli özellik, bizatihi kendilerinin kıymet olmasıdır. Daha sonra banknot dediğimiz kâğıt paralar ise, başlangıçta gerçek değerleri olan altın veya

gümüş karşılığı olarak üretilmiş ve gerekçe olarak da insanların altın ve gümüşü taşımaları, havale etmeleri zor olduğu gösterilmiştir. Bu sebeple merkez bankaları bu altınları alıp karşılığında devlet otoritesiyle temsili değer olarak kâğıt parayı üretmişlerdir. Kripto paraya bakıldığında henüz ne böyle bir ihtiyaç ne de insanlık için bir yarar gözükmemekte aksine toplumsal infiallere dahi yol açabilecek derecede sinsî olabilirliği konu hakkında kaleme alınan makalelerden de anlaşılmaktadır. Bu yüzden şu an itibarıyla bu tür bir paranın yaygınlaşmasının yapabileceği tahrifatın boyutları henüz hesap edilememektedir. Şu anda tek cazibesi; hızla yaygınlık kazanacağına ümit edilmesi ve balon olarak değerinin her geçen gün artması sonucunda eninde sonunda tüm dünya tarafından kabul edilecek olmasının beklentisidir. Allah Teâlâ'dan dileğimiz, tüm insanlığın yararına olanın bahşedilmesidir.

Tüm bunları bir tarafa bırakıp kripto paranın oluşumu, işleyişi ve ekonomideki yeri itibarıyla bakacak olursak şunları söylemek isteriz:

Ekmek emsali düşük değerde veya ev, araba, dükkân emsali yüksek değerde mallara sahip olmak istenildiğinde alıcının karşılık olarak sunduğunu satıcı kabul etmelidir ki alıcı bu eşyanın yeni sahibi olabilsin.

Mebî ve Semen

Alışverişte alınmak, sahip olunmak istenen şeye mebî (satışa konu olan mal), bunun karşılığında verdiğimiz şeye semen (alım bedeli veya para) denir. Bazen bir şeye sahip olmak istediğimizde onu satın alırken karşılığında verdiğimiz şey para değil de almak istediğimiz şey gibi bir mal da olabilir. Bu tür akitlere; aynî mübadele, bir diğer ifadeyle takas/trampa akdi denir. Burada akdi yapan iki taraftan her birinin kendi adına vermiş olduğu para/semen, almış olduğu ise mal/mebîdir. Konumuz her yönüyle tüm akitlerde semen/para olarak kullanılabilir şey olduğundan trampa/takas akdinin teferruatına değinmeyeceğiz.

İnsanların ihtiyacı olsun olmasın bir şeye sahip olmak istediklerinde yukarıdaki takas yöntemini kullanmaları bazen kısıtlılık doğurabilir. Zira almak istediğiniz eşyaya karşılık olarak sizin teklif ettiğiniz bazen kabul görmeyebilir. Hatta elinizde takasa uygun eşyanız bulunmadığı takdirde satın almak sizin için âdeta imkânsız hale gelebilir. Diğer bir sıkıntı ise takas sonrası malları yeni sahiplerine nakletmenin oldukça külfetli olmasıdır.

Bu yöntem tarih boyunca olduğu gibi bugün de hâlâ yapılageliyor olsa da sayamadığımız birçok zorluktan ötürü insanlar kendi aralarında daha kolay ve hızlı satın alma yöntemlerine başvurmuşlardır. Toplumlar her dönemde, ortak kabul görmüş hususi niteliklere sahip bir şeyi mübadele aracı olarak benimsemiş ve kullanmışlardır.

Bu araç bazı kavimlerde tuz, bazılarında özel bir hayvanın kemiği, dişi vb. uzuvları, diğer bazısında ise muayyen bir ağacın tohumu, bir tür taş veya bakır gibi madenler olmuştur. Misalleri çoğaltmak mümkündür. Şurası önemli ki dikkatle bakıldığında mübadele aracı olarak kullanılagelen şeylerde yani para sayılan şeylerde bazı ortak özellikler görülmektedir.

Parada Bulunan Özellikler

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Nadirlik/az bulunup çok talep edilmeleri

Mübadele aracı olarak kullanılan şeylere bakıldığında toplumun hemen her bir ferdi tarafından talep edilen ve ancak sınırlı miktarda bulunan şeyler olmuşlardır. Bir diğer ifadeyle para olması kabul edilen şey, toplum için bizatihi değer taşıyan şey olmuştur. Sözelimi; soğutucu aletlerin bulunmadığı dönemlerde et ve benzeri gıda maddelerini biriktirebilmek için tuz gerekiyordu. Bu yüzden tuz, toplumlar için yüksek bir değere sahipti. Hatta tuz yüzünden birçok savaş yapıldığı tarihçiler tarafından ifade edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi, para olan eşyanın bizzat kendisi bir değer taşımakta ve bu değer hemen herkes tarafından sahip olunmak istenmektedir.

Şayet çok bulunan bir şey para kabul edilecek olsa; çoğu kere insan, elinde bulunan şeyi ona karşılık vermek istemez. Bu yüzden paranın arzı, talebinden az olmalı ki herkes tarafından istenen olsun ve böylece ellerindeki değerli malları o para karşılığında satsınlar.

Mislîlik

Eşya; fertleri/birimleri arasında farklılık olup olmama yönüyle misli ve kıyemî olarak ikiye ayrılır. Misli mal; cüzleri arasında farklılık bulunmayan maldır, diğer bir ifadeyle birinin yerine diğeri verildiğinde alıcı tarafından itiraz edilmeyip kabul gören şeydir. Kıyemî mal ise böyle değildir. Birinin yerine diğeri verildiğinde aynısı olmaması veya aynı değerde olmaması mümkün olduğundan çoğu kez, alıcı "bunu değil şunu ver" şeklinde itiraz edebilir.

Paranın misli olması şarttır. Zira özellikle vadeli alış-verişlerde kişinin üzerine borç olan miktarın zamanı geldiğinde ödenebilmesi için tartışma ihtimalini bertaraf edecek şekilde belirlenmiş ve alacaklı tarafından itiraz edilmeden kabul gören olması gerekir. Aksi halde sözelimi "benim sana yüz karpuz borcum var" şeklinde karpuz, para sayılacak olsa ödeme zamanında alıcı, karpuzun küçük olması veya taze olmaması ve emsali nedenlerle itiraz edebilir. Bu şekilde itiraz ihtimalini kaldırmak gerekli olduğundan toplumda para olarak kabul edilen şeyin misli olması şarttır.

Nakledilebilirlik

Eşya; sabit olup olmama itibarıyla ikiye ayrılır. Taşınır mal/menkul, taşınmaz mal/gayr-i menkul. Bir yerden başka bir yere taşınması mümkün olmayan mala; gayr-i menkul, hal ve şeklinde değişiklik olsun veya olmasın bir yerden diğer bir yere nakli mümkün olan mala da menkul denir.

Paranın mübadele aracı olarak kullanılması için taşınır mallardan olması mutlaka gereklidir. Bunun üzerine naklinin kolay olması, insanlığın ihtiyacını daha rahat

karşılması için aranan bir niteliktir. Yani bir şekilde insanın, almak istediği şeyin bedelini yanında taşıyabilmesi ve istediği kadar uzak yere götürmesi para olacak şey için önemli bir niteliktir.

Fakat burada şuna değinmek gerekir; çok yüksek miktarda para nakillerinin zorluğu gerekçe gösterilerek bir ihtiyaçtan bahsedilmemelidir. Zira böyle bir ihtiyaç ancak toplumun azı için söz konusudur. Bu azınlık için mübadele aracını sanal para kabul edip toplumun çoğu için tahribatı belirsiz olan sonuçlara yol açmak dinimizin ihtiyaç olarak sayacağı şeylerden değildir.

Stok edilebilirlik

Satış esnasında karşılık olarak kabul edilen mübadele aracı istenildiği zaman harcanabilmeli, beklemekle bozularak kullanılmaz hale gelmemeli ve yok olmamalıdır.

Dayanıklılık

İnsanların elinde dolaşması, kıymetini itibarsız hale getirecek derecede düşürmemelidir. Diğer bir ifadeyle yıpranmış olup-olmamasına göre alım gücünde bir farklılığın olmaması gerekir.

Değerinde istikrarlılık

Kendisine atfedilen kıymetinin çok hızlı düşme ve yükselmeye maruz kaldığı bir mübadele aracı olmamalıdır. Zira malların değerini tespit etmek için ancak bilinebilir veya öngörülebilir kıymete sahip araçlar olmalıdır.[1] Yani para, kendisi dışında kalan tüm malların değerinin ölçümünde esas olmalıdır. Sözelimi; şu mal, yüz lira; şu yüz elli lira şeklinde malların değeri parayla bilinmelidir. Bu yüzden paranın değeri mümkün olduğu kadar sabit olmalıdır.[2]

İnsanlık bir dönemden itibaren mübadelelerinde yukarıdaki özelliklerin tümünü barındıran altın ve gümüşe (dirhem ve dinara) geçmişler ve bunları alış-verişlerinde mübadele aracı olarak kullanmayı benimsemişlerdir. Belirli ölçülerde sabit parçalar halinde darp ederek aralarında tedavülünü kolaylaştırmışlardır. Lakin altın ve gümüşü madenden çıkarmak ve darp etme işi nizam ve istikrar isteyen bir eylem olduğundan çoğunlukla bu işler toplumu yöneten otoritenin gözetiminde gerçekleştirilmiş ve belirli yöntemlerle insanların kullanımına sunulmuştur.

Mübadele aracı olarak altın ve gümüşün bırakılıp yerine altın veya gümüşe dayalı temsili kâğıt banknotlara geçişe şunlar gerekçe olarak gösterilmiştir.

- Altın diğer madenlere nispetle oldukça yumuşak bir maddedir. Bu ise alış-veriş gibi durumlarda devamlı elden ele dolaşımını daha da zora sokmuştur. Muntazam şekilde basılmış olsa dahi şeklini uzun bir süre koruyamaz. Tarihte para olarak basımı esnasında içine onu sertleştirici başka metaller karıştırmak bu sıkıntıya çözüm olarak keşfedilmiş ve uygulanmıştır. Buna “tağşiş” denmiştir.

Ancak tağşiş yöntemi altının para olarak kullanımına ve piyasada dönmesine çözüm sağlamış olsa da böyle yapmak devletin halktan vergi tahsil etme yöntemi haline gelmiş yani katkı miktarını artırdığı yeni bir râic para basıp halktan eskileri toplatarak aradaki farkı hazineye koyduğu dönemler olmuştur. Bu ve benzeri birtakım sebeplere dayalı olarak kıymetini etkileyecek miktarda tağşişte(katkıda) bulunmak altının piyasada para olarak döngüsünü olumsuz etkilemiş bu durum insanlar indindeki itibarını zaman zaman kaybettirmiştir.

- Madenî para sisteminde tek sorun tağşiş olmamıştır. Nitekim altın veya gümüş üzerlerinde taşıdıkları aynî ve zâtî değere sahip paralardır. Bundan ötürü bazı dönemlerde halk içinde geçerli olan paradan parça kesmek, paranın etrafını kırmak, karışımı yüksek olan sahte altın veya gümüşü râic olan para şeklinde basmak gibi kalpazanlık ve sahtekarlık faaliyetleri vuku bulmuş devletler bunları engellemeye çalışmıştır.
- İlk satırlarımızda bahsettiğimiz “aynî mübadele” (mala karşılık mal) usulüyle alış-veriş zor olduğundan mübadele aracına ihtiyaç duyulduğuna değinmiştik. Dünya çapında insanların genelinin bu ihtiyacını karşılamada altın ve gümüş asırlar boyu görevini sürdürmüştür. Fakat piyasalarda bulunan para miktarının talebi karşılayamaması veya yüklü miktarlarda altın naklinin güvenlik ve maliyet sıkıntıları ve yukarıda bahsettiğimiz paranın aynî değeri üzerinde yapılan türlü türlü sahtekarlıklar gibi birtakım etkenlerden ötürü otoriteler altın veya gümüşe dayalı temsilî kâğıt banknotlar bastırması ve bunları tedavüle sürmüştür.
- Bazı kavimler yukarıda sayılan gerekçeleri tam anlamıyla haklı bulmayarak bunu yani temsilî kâğıt banknotlara geçişişi ilk etapta kabullenmemişlerdir. Zira sayılan bu sorunların çoğu kâğıt parada da yüz göstermiş, tüccarlar zâtî değere sahip olmasından ötürü altın, gümüş gibi paralarla ticarete devam etmişler bunları kabul eder olmuşlardır. Miladî 19. Asrın sonlarına doğru dünya nüfusunun artıp bunun aksine madenlerden çıkarılan ve piyasada dönen metal para stokunun nüfusa oranla yetersiz kalması ve talebi karşılayamaması toplumları önce altına ya da gümüşe dayalı olan temsilî kâğıt parayı daha sonra da küresel çapta yaşanan birtakım buhranlar neticesinde itibarî banknot parayı kabul etmeye zorlamıştır.

Kağıt Paranın Durumu

Bu sayılanlar altın veya gümüşe dayalı temsilî kâğıt banknotların mübadele aracı olarak kabul edilip altın ve gümüşün kaldırılmasına haklı sebepler olarak gösterilmiştir. Oysa daha önce de ifade ettiğimiz üzere kapitalizm, hiçbir şeyi insanlığa fayda için yapmamış olduğu unutulmamalıdır. Banknota geçilmesini haklı gösteren bu gerekçelerin arkasında farklı hesapların olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

İnsanların genelinin kabulü kâğıt paraya da semen olma yani para olma vasfını kazandırmıştır. Üstelik zekât gibi dinî mükellefiyetler üzerine terettüp edeceği, altın ve gümüşte cereyan edebilen faiz gibi gayr-i meşru durumların kâğıt parada da söz konusu olabileceği İslam Uleması tarafından kabul edilmiştir.

Günümüze kadar kâğıt paranın değerinde istikrarı sağlamak maksadıyla idarî makamlar

birtakım ekonomik politikalar uygulamış halkın emtia veya hizmete ulaşımını sağlar olmuştur.

BİTCOİN EMSALİ KRİPTO PARALAR

Kripto para: Dijital şifreleme ile çalışan ödeme sistemidir. Bugünlerde oldukça yaygınlık kazanan bu mesele, icraata dökülmemiş olsa da ilk kez fikir olarak doksanlı yıllarda ortaya çıktığı konu uzmanları tarafından dillendirilmektedir. **“Cypherpunk”** denilen bir hareketin içerisinde bulunan bir grup bilgisayar uzmanının ortaya attıkları, aralarında konuştukları, yapılabirliğini düşündükleri bir meseledir bu. Şu kadarı var ki; o yıllarda teknolojik altyapı bunu uygulayabilmelerine müsait olmamıştır.

2000’li yılların başına gelindiğindeyse artık fikir icraata dökülmüş internet âlemini kötü amaçla kullanan bazı gruplar sadece kendi aralarında itibar görecektir ilk kripto ödeme sistemini kullanmışlardır. Grup içerisinde herhangi bir mal veya menfaati elde etmek isteyen kişi o menfaatin karşılığı olarak kripto mübadele aracını kullanmış karşı tarafta buna razı olmuştur.

Kriptografik ödeme sisteminin dünya çapında tanınmasını sağlayacak ilk zahiri hareket ise -mânidar bir zamanlamayla- Amerika Birleşik Devletleri’nin yaşadığı dünyaya da yayılmış büyük mâli krizin olduğu sene yani 2008 yılında **Satoshi Nakamoto** mahlasıyla yayımlanmış bir makaledir. Bu makaleyi yazan bir kişi mi, yoksa bir grup mu orası tartışılmaktadır. Birkaç yıl sonra attığı elektronik postaların kesilmesiyle beraber ortadan kaybolduğu için kim ya da kimler olduğu bugüne kadar tespit edilememiştir.

Konumuz zaten şahsın kendisi değil yazdığı makaledir. Nitekim projesinin, mucidinden bağımsız çalıştığı yazımızdan anlaşılacaktır. Bu **Satoshi Nakamoto** mahlasıyla yayımlanan makaleye bakıldığında genel olarak bugün kendisine “Bitcoin” denen sözüm ona kripto paranın yapısının ve ona temel teşkil eden mekanizma yani **“Blockchain”**in anlatıldığı görülmektedir.[3]

Akla gelebilecek sorulardan bir tanesi Bitcoin’in piyasaya arzı ne şekilde oluyor? Bu yazıyı kaleme aldığımızda piyasada bulunan Bitcoin miktarı 16.750.000 kusura adet idi. Giderek artan bu kripto para piyasaya nasıl arz ediliyor? Bunun cevabı bu paranın güvenliğini sağlama yönteminde saklıdır.

İlk Bitcoin Arzı Ne Zaman Oldu?

İlk gerçekleşen arz 3 Ocak 2009 tarihinde yapılan 50 bitcoindir. Satoshi Nakamoto’nun cüzdanında herhangi bir şeyin bedeli olmaksızın sıfırdan oluşmuştur. 2009 yılından bu yana arz edilmiş bitcoinler ise dijital cüzdanlardan başka dijital cüzdanlara yapılan aktarımların diğer bir deyişle harcamaların dünya çapında yaygın büyük bir hesap defterine kaydedilerek gerçekleşmesiyle üretilmektedir. Bu hesap defteri bir kimsenin, kurumun, firmanın veya devletin kontrolünde, gözetiminde ve garantisinde değildir. Hesap defterini tutan kontrolcüler birbirlerini tanıyan veya tanımayan, uzak-yakın, dünyanın herhangi bir yerinde bulunan, nitelikli ya da sıradan Bitcoin sahiplerinin ta

kendileridir.

Bu dijital kayıt defterinin yapısına "blockchain" (blok zinciri) denir. Birden çok yapılmış bitcoin alışverişlerinin bilgisi küme halinde bir daha değişikliğe veya müdahaleye uğramaması için 256 adet 0 ve/veya 1'lerden oluşan bir şifreyle mühürlenir. Bu dijital olarak mühürlenmiş alış-verişler yekpare bir blok olur ve kendinden önceki kendisi gibi onay almış mühürlü alış-verişler zincirine dijital bir halka olarak eklenir[4]. Bunun bilgisi birkaç saniyede dünyadaki hesap defterini tutan diğer bütün cihazlarda da belirir ve onlarda da kayıt altına alınır.

Bitcoin harcaması yani bir cüzdandan diğer bir cüzdana bitcoin intikalinin gerçekleşebilmesi için onay alınması gerekmektedir. Nitekim yapılan alış-veriş ancak bunun akabinde küresel hesap defterinde yerini alabilecektir. Alış-veriş onayı verenler ise "Miner" yani madenci diye isimlendirilir. Yaptıkları onaylama işlemine de "Mine" veya "Mining" denilir. Herhangi bir Bitcoin kullanıcısı gerekli yazılım ve donanıma sahip olduğunda dilerse Bitcoin sahiplerinin harcamalarına onayı veren kimse yani Miner olabilmektedir. Miner olabilmenin özel şartları veya karşılığında ödenen bir ücreti yoktur. Bu işlem için gerekli olan donanım ve yazılım sisteminin kurulmuş, başlatılmış, açık ve faal olması yeterlidir. Burada dikkat edilmesi gereken bir şey var ki o da onaylamayı insanların kendi elleriyle yapmadığıdır.

Yukarıda anlattığımız mühürleme işlemi yapıldığında ve bir de bu işlem tüm dünyadaki diğer onaylama noktaları tarafından kabul gördüğünde buna bedel olarak **Miner**'ın cüzdanında bir miktar yeni Bitcoin belirir. Bunu ona veren hiçbir kimse değildir. Yaptığı işin bedeli olarak tamamen Bitcoin protokolünün yazılımsal, otomatik bir hareketiyle hesabında oluşur. **İşte piyasaya yayılmış bütün Bitcoinler sadece bu noktadan arz olunmuştur ve olunuyor.**

Konu uzmanlarının bize aktardıklarına göre Bitcoinin temel kurallarından bir tanesi de piyasadaki toplam Bitcoin adedi 21 milyona ulaştığında arzın bitecek olmasıdır. Yani onaylamalar karşılığında Miner'lara Bitcoin verilmesi artık sona erecektir. Bu tarihten itibaren de piyasada sadece bu 21 milyon Bitcoin dönecektir. Şunu da belirtelim; Nasıl ki Türk lirası 200 TL'den 5 TL'ye kadar kâğıt olarak, 1 TL'den 5 kuruşa kadar da madenî olarak bölünmüş ise 1 Bitcoin de 100 milyon parçaya bölünebilir. 100 milyonda 1 olan en küçük coinin ismi 1 satoshi'dir.

Bitcoin Arzı Bitince

Arzın bitiminden sonra bitcoinin tedavülünü sağlayan bu onaylama işini yapmakta Minerlar için teşvik edici gelir kaynağı artık sadece alış-veriş başına alacakları komisyonlar olacaktır. Nitekim bitcoinin yazılımsal kurallarına göre bitcoin arz edilme miktarı düzenli olarak giderek azaltılıyor. Miner'lar arz edilen bitcoinlere sahip oldukları gibi bir de onayladıkları alış-verişlerin sahiplerinden de komisyon almaktadırlar. Komisyonun asgari limiti belli olsa da ne kadar olacağı yeri geldiğinde karşılıklı anlaşmaya bağlı olarak değişebileceği ifade edilmektedir. Yani alt seviyesi belli olsa da üst seviyesi için bir sınırlama yoktur.

Malum, muayyen, merkezî bir yerde hesapların tutulmamasıyla birlikte yapılan alış-verişler esnasında olsun veya blok zinciri denen hesap defterine kayıt sırasında olsun bunlar kişinin ismiyle yapılmamaktadır. Şahsa sayı ve harflerden oluşan benzersiz bir kimlik-adres tanımlanıyor ve bununla işlemlerini gerçekleştiriyor. Yaptığı alış-verişler ve hesabında bulunan koinlerin miktarı ortada olduğu halde şahıs istemedikçe kimliğinin bilinmesine imkân olmadığı söylenmektedir.

BİTCOİN EMSALİ KRİPTO PARALARIN OLUMSUZ TARAFLARI

- İnsanların ellerinde dolaşan kâğıt paraların bile büyük çoğunluğu altın-gümüş gibi asıl kıymetlere dayanmayan sadece itibari kıymete sahip paralar olabilir. Değerini düşürmek veya yükseltmek için üzerinde spekülâtif oyunlar da oynanıyor olabilir. Bazen de ülkenin (otoritenin ve toplumun) başına gelenlerden etkilenerek para itibar kaybı da yaşayabilir.

Böyle durumlar tarihte yaşandığında yönetimler halkın ihtiyacını görmek için birtakım alternatif yollar bulup yeniden sirkülasyonu (tedavülü) sağlamıştır. Nitekim asıl mühim olan paranın değersizleşmesi veya parada kıtlık yaşanması değildir. Zira para, amaç olan mal veya hizmete ulaşımında bir araçtır. Devletlerin buna çıkan manileri ortadan kaldırmaları gerekmektedir. İhtikar buna açık bir misal teşkil etmektedir. Böyle durumlarda İslam tarihi boyunca muhtekirlere devlet müdahalesi olmuş halkın ihtiyacı görülmüştür.

Şunu da ifade etmek gerekir ki; paranın başına gelebilecek sıkıntılar direk veya dolaylı olarak emtianın da ortadan kalkmasına veya zarar görmesine sebep oluyor denilebilir. Şu hâlde böyle durumlarla karşılaşmamak için piyasayı gözetleme, teftiş gibi önleyici ve koruyucu yaklaşımlar mecburidir. Bunu ise kripto paraların arkasında olduğu gibi sorumlu tutulamayacak sıradan insanlar değil eğitimli, donanımlı, liyakat sahibi adil bir yönetim sağlayabilir. Kripto parayla ilgili henüz böyle bir sistem geliştirilmiş değildir. Bazı ülkeler bunu kısmen sağlamış olsa da bunun henüz international/uluslararası bir kesinliği yoktur.

Ekonominin damarlarında dolaşan paranın yaşadığımız asırda daha da hızlı bir şekilde değer kaybetmesine çözüm olsun diye fizikselliğini tamamen kaldırmak bir yöntem ve çare olarak kabul edilemez. Şimdilerde ortaya atılan sözüm ona sanal paranın durumu tam da budur yani maddî olarak dayandığı hiçbir değerli varlığı yoktur. Gücünü tümüyle itibardan alır. Üstelik bu sanal aracın kıymeti üzerinde kâğıt parada oynanandan daha kolay oyun oynanmayacağı, değeri ve itibarına daha hızlı zarar gelmeyeceği garanti altında olmadığı gibi edilemeyeceği de uzmanlar tarafından dillendirilmektedir.

- Sanal olması onun ancak siber alemde kullanılabilmesinin açık belirtisidir. Bu durum ise onun ancak Windows, Mac, Linux, Android gibi işletim sistemleri aracılığıyla sarf edilebileceğini ifade etmektedir. Bu sistemlerin sahipleri ise özel kişi veya firmalardır. Buna göre; işlev ve kontrolü birtakım özel insanların veya özel firmaların elinde olan bu yazılımlar ve işletim sistemleri, ona para olma gücünü sağlıyor diyebiliriz. Oysa para, gücünü özel şahıs veya firmalardan değil genel otoriteden almalıdır.
- Paranın insanlar arasında kabul görmeye devam edebilmesi için hızlı ve çok inişli çıkışlı olmayan istikrarlı bir değere sahip olması daima aranan bir niteliği olmuştur. Aksi halde piyasada tedavül edemediği tecrübe edilmiştir. Nitekim bazı dönemlerde otoriteler paranın değerinin aşırı düşüp-yükselmesinin ve buna bağlı olarak ticaretin zayıflamasını önlemek için para satımı akitlerine yani paranın başka paralarla değişimine kâr sınırı belirlemiş, aşıldığı takdirde ceza-i müeyyide uygulayarak bu tür istismarların önüne geçmeye çalışmıştır. Oysa kripto paralar için henüz böyle bir otorite yoktur.
- Altın ve gümüş dışında bir şeyin para sayılabilmesi için yukarıda kâğıt parayla ilgili gerekli olan niteliklerden bahsederken dediğimiz gibi; insanların geneli tarafından para olarak kabul edilmesi yani örfen para olması gerekir. Halbuki söz konusu kripto-grafik yapıya sahip bu mübadele araçları öyle ya da böyle genel olarak insanlar tarafından kullanımı henüz yaygınlaşmış değildir. Bizim yaygınlıktan kastettiğimiz şu andaki kâğıt paranın kullanım yaygınlığı gibi bir yaygınlıktır.
- Kripto-paraların yapısında bulunan anonimlik ve merkeziyetsizliğin bulunması insanlara zarar verici işlerde ve zarar veren eşyalarda çok daha rahat kullanılmasını sağlamakta dolayısıyla da kirli işlerin daha kolay ve denetimi daha az yapılabilmesini doğurmaktadır. Yani bu tür paralar daha çok, kötü amaçlı işlerde kara para olarak kullanıla gelmiştir. Zira bu hususta vazifeli birtakım güvenlik departmanları; “her ne kadar imkân dahilinde olsa da kâğıt parada çok daha basit bir şekilde yapılabilen suçluların tespit ve takip işleminin, koinlerde kolay olmadığını” dile getirmişlerdir. Buradan hareketle Müslüman bir insanın, böyle karanlık ve zararlı işlerde kullanılarak revaç bulmuş bu tür mübadele araçlarının değerini ve meşruiyet kazanmasını artırıcı yönde hareket etmemesi, şerre ve şer odaklarına dolaylı da olsa vesile olmaması ihtiyatla hareket etmesinin gereğidir.

EZCÜMLE

Teknolojik imkanların işleri son derece hızlandırdığı ve kolaylaştırdığı herkesin malumudur. Günümüzde ekonominin ve ticaretin damarlarında tıpkı kan gibi dolaşan paranın da bu imkanlardan istifade etmesi sonucunda insanların bu tür bir parayı kullanmaya yöneleceği çoğu kimse tarafından kaçınılmaz gözükmektedir. Binaen aleyh ülke otoritelerinin murakabesinde insanların dijital cihazları aracılığıyla alış-verişlerinde kullanabilecekleri kripto-grafik olarak güvenliği sağlanmış yeni para türünün kullanıma sunulup ve buna bağlı olarak “halkın geneli tarafından” piyasalarda para olarak benimsenmesi de sağlandığı takdirde devletlerin çıkardıklarını yeni bir örfî para kabul etmek insanlar için bir mecburiyet olabilir. Fakat bu tür paranın açacağı felaketlerin boyutu ne olacak şimdiden kestirmek güçtür. En azından bunu kabul etmek, var olan mevcut durumu sonu henüz belli olmayan meçhule sürüklemek olur. Bu

yüzden mümkün olduğu kadar bu tür paralardan uzak durmak, bir Müslümanın duruşu olsa gerektir.

Şu an itibarıyla bu tür bir parayı kullanmanın gayrimeşru olan bir şeyin tedavül kazanmasına yardımcı olacağı kanaatindeyiz. Bu yüzden herkes bu konuda kalbine danışmalı ve zararın boyutlarını sorgulamalıdır. Faydası zararını örtecek kadar fazla ve aşikâr olmadıkça kullanmamalıdır. Sonuç olarak şu an itibarıyla bu tür bir parayı kullanmak caiz değildir.

Yarın bir gün yaygınlık kazanırsa ve kullanmak mecburi olursa o zaman fıkhen zaruret halini alır ve zaruri miktar neyse o kadar kullanımına ruhsat verilir. Fakat böyle bir yaygınlığı henüz kazanmamışken yarın ister istemez bu yaygınlığı kazanacak diyerek bunu şimdiden zaruret görmek ve tecviz etmek fıkhen çok büyük bir yanılğı olur. Bize düşen mücadelemizi sürdürmek, İslami duruşu sergilemektir, kim garanti edebilir ki Allah Teâlâ lütfunu, inayetini bahşetmeyecek diye...

Selamette...

İSMAİLAĞA FIKIH KURULU

KAYNAKÇA

- 1) Bkz. Ali Keleş, **“İslam’a Göre Para Kavramı”**, 111-114. Mübadele araçlarının ortak özellikleri
- 2) Bkz. İbn Kayyim, **“İ’lamu’l-Muvakki’î’n”**, 2/116; **“Mecelletü’l-mecmei’l-fıkhi’l-islamî”**, 1/117. Paranın değerinde istikrar
- 3) Bkz. İbn Abidin, **“Reddu’l-Muhtâr”**, 5/222 (şamile). aynî mübadele tarifi
- 4) Bkz. **“el-Mevsûatü’l-fıkhiyyetü’l-kuevtyiyye”**, 9/26. Semen tarifi
- 5) Bkz. **“el-Mevsûatü’l-fıkhiyyetü’l-kuevtyiyye”**, 38/344. Aynî mübadele eşyalarının minvechin semen ve mebi oluşu
- 6) Bkz. Feridun Ergin, **“İktisat”**, 555. 19. Asırda kağıt paraya geçiş
- 7) Bkz. **“Mecelletü’l-mecmei’l-fıkhi’l-islamî”**, 1/125. Ulemanın Kağıt paraya semeniyet fetvası
- 8) Bitcoin hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çarkacıoğlu, **“Kripto-para Bitcoin”**, 11, (S.P.K. Araştırma Dairesi Raporu).

9) Bkz. Kâsânî, "*Bedâi'u's-sanâ'i' fi tertîbi's-şerâ'i*", 5/129. İhtikarın men'i hakkında

10) Bkz. Serahsî, "*el-Mebsût*", 14/26-27. Altın ve gümüşün dışındakilerin örfen para oluşu

[1] Not: Bu her ne kadar parada aranan fikhî bir özellik olmasa da insanları ekonomik yönden muhafaza edici bir nitelik olduğu göz ardı edilmemelidir.

[2] Kapitalizm sisteminin doğurduğu felaketlerden biri de budur. Paranın değeriyle oynayıp onu altın ve gümüşü temsil eden banknot olmaktan çıkardılar ve böylece türlü manipülasyonlarla değerler üzerinde oyun kurdular. Ve maalesef bu oyununun kurbanları ise yeterince ekonomisi güçlü olmayan devletler oldu.

[3] Bitcoin "Bit" ve "Coin" kelimelerinden türetilmiş bir bileşik isimdir. "Bit" bilgisayarda bulunan en küçük bilgi boyutu birimidir. Sözelimi bilgisayar içindeki sayısız miktarda bulunan "0" veya "1"lerden her bir tanesi bir bittir. 0010 diye bir bilgi düşünelim. Bu, bilgisayar dilinde tam 4 bitlik bir veridir. "Coin" ise İngilizcede madenî para demektir.

[4] Yüzeysel olarak anlatılmak istenirse burada zincir halkalarının birbirine geçmiş yapısını sağlayan kilit/ güvenlik noktası şudur; her bir blok, içerisinde bir önceki bloğun 256 hanelik şifresini içermek zorundadır. Yani yeni eklenen blok mühürlenirken önceki bloğun şifresi de hesaba katılarak şifrelenir. Bu ise 2009'dan bu yana oluşturulmuş halkalara hack müdahalesini imkânsız hale getiren güvenliği ortaya çıkarır.